

"Gisteren was vader jarig, vader en moeder waren 19 jaar getrouwd, het was geen werksterdag en de zon scheen, zoals ze in 1944 nog niet geschieden had. Onze kastanjeboom staat van onder tot boven in volle bloei, hij is vol met bladeren en veel mooier dan verleden jaar."

Bron: Het dagboek van Anne Frank, 13 mei 1944.

Op 23 augustus brak de Anne Frank-boom een meter boven de grond af in een stevige windhoos. In de media en op forums ontstonden verwoede discussies over wie schuld droeg: de boomverzorgers, de boombobo's of de boomconstructie-bouwers. Boomzorg zet de meningen eens naast elkaar en vraagt zich af: wat kan Nederland leren van de Anne Frank Boom?

Auteur: Hein van Iersel

De Anne Frank boom: wat kunnen we ervan leren? Who is to blame: de boomverzorgers, de boombobo's of de boomconstructiebouwers?

De Anne Frank boom was natuurlijk veel méér dan zomaar een boom. In de stam van deze paar-denkastanje zat de complete geschiedenis van de holocaust verweven. In het wereldberoemde dagboek van Anne Frank wordt de boom een aantal keren beschreven. Meestal vanuit het zolderraam waar Anne Frank zicht op de boom had.

De boom werd halverwege de 19e eeuw geplant. In het dagboek wordt de kastanje drie keer beschreven; op 23 februari, op 18 april en ten slotte op 13 mei 1944. De twee eerste keren wordt de kastanje verbonden met de verliefdheid van Anne Frank voor Peter van Daan:

"Wij keken alle twee naar de blauwe hemel, de kale kastanjeboom aan wiens takken kleine druppeltjes schitterden, naar de meeuwen en de andere vogels die in hun scheervlucht wel van zilver leken. Dat alles ontroerde en pakte ons alle twee zo, dat we niet meer konden spreken."

1993

De problemen met de boom begonnen in 1993 toen de boom dreigde te bezwijken door vervuiling van een nabij gelegen olietank en schimmels. De gemeente begreep het historische belang van de boom en reserveerde een bedrag van 365.000 gulden om maatregelen te nemen die de boom zouden moeten redden. Vanaf dat moment was

de gemeente en later de stadsdeelraad verantwoordelijk voor de verzorging van de boom.

Ook werd in 2005 de kroon van de boom behoorlijk ingekort, zodat de boom minder wind zou vangen. Al die voorzorgmaatregelen bleken in 2006 niet voldoende, toen uit een onderzoek van Pius Floris Amsterdam bleek dat de boom voor ongeveer 42 procent verrot was. Voor het Stadsdeel Amsterdam-Centrum was dit onderzoek reden genoeg een kapvergunning aan te vragen en te verlenen. De bewoners, hierin gesteund door de Bomenstichting, tekenden hier tegen bezwaar aan en kregen van de bezwaarcommissie van het stadsdeel toestemming om een alternatief plan te ontwikkelen. Volgens rapporten uit die tijd zou de boom geïnfecteerd zijn door de dikrandtonderzwam (*Ganoderma australe*). De dikrandtonderzwam veroorzaakt een ernstige vorm van witrot met selectieve delignificatie, waardoor het kernhout brokkelig en voos wordt en de stam gevoelig wordt voor stambreuk en windworp. Bovendien waren verschijnselen van een honingzwam aangetroffen. Daarnaast was de boom nog aangetast door kastanjebloedingsziekte en werd het blad van de paardenkastanje jaarlijks ernstig door larven van de kastanjamineermot aangetast. Het stadsdeel concludeerde dat de boom een gevaar vormde en gaf in november van 2007

toestemming voor een noodkap. Reden hiervoor is de conclusie van een rapport van Pius Floris Amsterdam dat er sprake zou zijn van acuut gevaar. Op dat moment zou 62 procent van de stam verrot zijn. Hierop volgde een kort geding, dat door de Bomenstichting werd gewonnen. Een second opinion gaf aan dat er geen direct bezwaar zou bestaan en dat de boom door stutten of ondersteuning nog geruime tijd zou kunnen blijven staan.

Stutten

Vanaf 2008 kwam de boom in beheer van stichting Support Anne Frank Tree en in april van dat jaar kreeg de monumentale boom een bokconstructie, die 75 duizend euro kostte. Er werd van gezegd dat de constructie windkracht twaalf met harde windstoten kon weerstaan. Rob van der Leij van het gelijknamige bedrijf coördineerde de bouw. De drie schroefpalen van de constructie gingen 25 meter diep de grond in. Het rapport dat op de website van de Bomenstichting staat, geeft aan dat uitgebreid is nagedacht over de verschillende constructies. De keuze bestond uit een 'tui'constructie, die de boom met tuidraden op zijn plek zou houden, een ophangconstructie waarbij de boom over de volledige hoogte in een stalen constructie zou komen te hangen, en een bokconstructie. Uiteindelijk werd gekozen voor een bokconstructie, waarbij de boom onder-

Joost Verhagen,
Cobra Boomverzorging

Henk Werner,
Pius Floris Boomverzorging

Rogier van Dijk,
Quercus Boomverzorging

Frank Naber,
Bomenstichting

Kees Verschragen,
KCB

steund zou worden door een driepuntconstructie. Rob Hoogendijk, architect bij Verburg Hoogendijk Architecten, bedacht de constructie en maakte in een artikel in Het Parool uit die tijd een wel erg bittere opmerking: "Normaal werken wij met bruggen van vijfhonderd ton. Dan is dit (35 ton) eigenlijk maar een klein flutboompje."

Lassen

Ondanks alle goede zorgen ging de boom op 23 augustus van dit jaar in een fikse storm onderuit. Lassen in de constructie die de boom overeind had moeten houden bezweken en uiteindelijk brak de boom dubbel op de resten van de constructie.

De grote vraag die de media bezighield was: kwam de val door de zwakte van de boom of door de hefboomwerking van de bezweken constructie? De deskundigen zijn globaal in twee kampen te verdelen. Enerzijds is er een groep mensen die van mening is dat de boom sowieso niet te redden was. Boomexpert Henk Werner, werkzaam bij Pius Floris Amsterdam, die veertien jaar de zieke boom had verzorgd, had eerder voorspeld dat de Anne Frank boom door de aantasting uiterlijk eind 2010 aan zijn einde zou komen en geen blad meer aan zou kunnen maken. De boom zou dan niet meer dan een verrotte houten paal in een stalen frame zijn. Joost Verhagen van Cobra is van mening dat met een deugdelijke constructie de boom mogelijk nog vele jaren had kunnen blijven staan. Verhagen noemt de constructeur letterlijk een prutser, iemand die zijn vak niet verstaat. Kees Verschragen van Boom-KCB gaat nog een stap verder en geeft de schuld aan de constructie: "De Anne Frankboom had wellicht nog overeind gestaan als er een meer doordachte en goed uitgevoerde constructie omheen had gestaan. De boom was nog opmerkelijk vitaal."

Leermoment

De Anne Frank boom is niet meer en zal ook niet meer terugkomen. Blijft de vraag wat we hier als vakwereld van kunnen leren. Joost Verhagen: "Het imago van de branche heeft door het omwaaien van de Anne Frank boom een behoorlijke deuk opgelopen. De boom waait om. En wat doen we? We gaan publiekelijk verder met het bekritisieren van elkaars standpunten: in het openbaar." Verhagen suggereert de volgende oplossing: "Allemaal in een hok met de deur op slot en echt naar elkaar luisteren, in plaats van vliegen afvangen. Alleen dan kunnen we iets van elkaar leren." Rogier van Dijk van Quercus is het daar meer: "Je moet niet via uitlatingen in de pers je vakgebied uitdragen."

Kees Verschragen van Boom-KCB sluit zich aan bij de mening van Verhagen: "Het halen van het eigen gelijk werd belangrijker gevonden dan leren van elkaar", en gaat zelfs nog een stap verder: "De integriteit van onderzoekers is opgeofferd aan het belang van fondsenwerving." Vooral de Bomenstichting moet de hand –aldus Verschragen– in eigen boezem steken. Verschragen ziet gelukkig ook de positieve kanten van de Anne Frank boom: "De boom vormde een unieke kans om inhoudelijk veel te leren en om apparatuur te ontwikkelen en te ijken." Ook voor zijn eigen bedrijf ziet Verschragen een leermoment: "Na een onderzoeksopdracht moeten medewerkers afstand nemen en niet als onbezoldigde partij meegezogen mogen worden in verwickelingen."

Rogier van Dijk voegt nog toe: "Boomverzorgers zijn klaarblijkelijk niet in staat om op een capabele manier om te gaan met constructeurs. De stichting heeft gekozen voor een bepaalde constructie, maar niemand heeft gecontroleerd of deze goed is gebouwd. Dat kun je niemand verwijten. Zelfs niet de lasser, maar wel de stichting die eindregie voerde."

Bomenstichting

De Bomenstichting heeft natuurlijk een hoofdrol gespeeld in het besluit om de Anne Frank boom te behouden. Hoewel dat met de kennis van nu misschien niet het meest gelukkige standpunt was, staat de Bomenstichting nog steeds voor haar doelstellingen: een verzorgde oude dag voor bomen, met een bijzondere maatschappelijke of cultuurhistorische waarde.

Frank Naber, directeur van de Bomenstichting: "We hebben in Nederland opvallend weinig veterane bomen. Dat is niet alleen een kwestie van bodemgesteldheid. Er is nog winst te halen op het vlak van beheer van oude bomen en op het bedenken van oplossingen in concrete situaties. Het zal steeds maatwerk zijn om veterane bomen, met name in de bebouwde omgeving, te behouden. Daarbij is nog het nodige te leren in de samenspraak tussen boomverzorgers, beheerders en constructeurs."

Een andere hoofdrolspeler in de terminale fase van de Anne Frank Boom is Henk Werner van Pius Floris Amsterdam. Werner: "Wat mij persoonlijk aan de hele geschiedenis van dit dossier zal bijblijven, is de enorme emotionele impact die dit op zoveel mensen heeft gehad. Vanuit het vak bezien hoop ik dat wij hieruit geleerd hebben voorzichtig te zijn met wie wij wel of niet deskundig noemen en meer respect voor elkaar op te brengen." Rogier van Dijk van Quercus sluit zich daar volmondig bij aan: "De boomverzorgingswereld heeft er een handje van om zeer oncollegiaal met elkaar om te springen. Mensen die zich met hart en ziel ingezet hebben voor de boom worden met een pennenstreek afgeserveerd." Werner, tot besluit: "Het is voor het vak van groot belang dat er eenduidigheid komt over de te gebruiken methoden en de interpretatie van meetgegevens."